

Kunniaväkivalta, kulttuuriset kasvatusta- ja kurinpitomatkat: materiaalipaketti ja toimintakortit henkilöstön työn tukena

3.2.2026 OPH / Seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö -webinaari

Projektipäällikkö Janina Himberg
Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala
janina.himberg@hel.fi

Helsinki

1. Työskentelyyn osallistuneet tahot

Helsinki

Työryhmä (Helsingin kaupunki)

- Ydintyöryhmä: **Janina Himberg, Hanna Marttila, Sonja Yli-Kurki** (KASKO)
- Muu työryhmä ja aineiston kommentoijat:

KASKO

- **Sari Kumin** (varhaiskasvatus)
- **Mervi Tulppo**, Kasko (perusopetus)
- **Heini Valppu-Virenius** (varhaiskasvatus)
- **Leni Pennanen** (sidosryhmäasiantuntija)

SOTEPE

- **Sari Karisto** (aikuissosiaalityö)
- **Minna Larvio** (lastensuojelu)
- **Monica Lindberg** (äitiys- ja lastenneuvola)
- **Jonna Raikio** (lastensuojelu)
- **Pia Valkonen** (lastensuojelu)
- **Hanne Westerlund** (kouluterveydenhuolto)
- **Jyrki Wehkalampi** (kouluterveydenhuolto)

KUVA

- **Sini Perho** (nuorisopalvelut)
- **Paula Salmi** (YHPA, projektipäällikkö)

MAAHANMUUTTANEIDEN ERITYISPALVELUT

- **Päivi Paljärvi** (sosiaalityö)
- **Sanna Salomaa** (psykologipalvelut)

SVES

- **Mirjam Malik** (tiimivastaava)

KANSLIA

- **Ilona Fagerström** (projektipäällikkö)

Ulkopuoliset asiantuntijat

Finavia

- Samuli Juntunen
- Tiina Ranta

Göteborgin kaupunki (Regionalt stödcentrum heder)

- Katarina Idegård
- Christine Lidström
- Lina Lycke

Helsingin poliisilaitos

- Marja Väätti

Helsingin yliopisto (RADIA)

- Saija Benjamin

Itä-Suomen yliopisto (SUOJATIE-hanke)

- Joa Hiitola
- Maija Jäppinen
- Noora Kivioja
- Sanna Mustasaari

Kaapatut lapset ry

- Hanni Halonen

Keskusrikospoliisi (KRP)

- Susanna Mara

Medishare Oy

- Anna Nyman

Siirtolaisuusinstituutti

- Marja Tiilikainen

Suomen Pakolaisapu

- Fathi Osman

Turun yliopisto (INVEST-hanke)

- Kirsi Peltonen

Ulkoministeriö

- Helinä Heikkinen
- Virpi Hanhikoski
- Mari Koukonen
- Outi Saarikoski

- Ujuni Ahmed
- Sara Al Husaini
- Anne Kantola
- Jecaterina Mantsinen
- Omos 'Opa' Okoh

2. Mistä on kyse?

Helsinki

2. Miksi ohjemateriaali ja toimintakortit on tehty?

- Kaupungin palveluiden piiristä on havaittu ilman tiedettyä syytä 'katoavan' lapsia ja nuoria. Nuoret tunnistavat ilmiön hyvin.
- Kaupungin palveluissa ilmiöstä ei ole täsmällistä tietoa (esim. lukumäärät), eikä henkilöstölle ole ollut toimintaohjeita. Niitä on kuitenkin toivottu, koska aihe koetaan usein vaikeana ymmärtää ja ottaa puheeksi.
- Tavoitteena on ollut antaa henkilöstölle tukea arjen työhön sekä selkeät ja yhtenäiset toimintaohjeet eri toimialoille, jotta ammattilaiset tunnistavat riskit ajoissa.
- Työn taustalla mm. Kriisivalmiusjärjestön Kavala-raporttia (syyskuu 2024) sekä Ruotsin kokemuksia (mm. Göteborgin kaupungin ja aluehallinnon ohjeistukset koulujen henkilöstölle).
- Ennaltaehkäisy on helpompaa kuin kriisitilanne: kun lapsi on vielä Suomessa, viranomaisyhteistyö on mahdollista ja lasta voidaan suojella paremmin.
- Yhteys Helsingin uuteen kaupunkistrategiaan, Lapsiystävällinen kunta –työhön sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen.

3. Esiin nousseita havaintoja

- Kasvatusmatkojen lisäksi lasten ja nuorten poislähtettämiseen löytyi yhteys mm. **pakkoavioliittoihin** sekä **silpomiseen**. Kyse on erilaisista ilmiöistä, mutta voi palveluissa ilmetä samanlaisena: lapsien ja nuorien poissaolona. Joskus kyse ennaltaehkäisystä, joskus reaktiosta tapahtumiin.
- Ilmiö liittyy myös esim. yleiseen ulkopuolisuuden tunteeseen, vanhempien kielitaidottomuuteen ja siihen, että ei tunneta suomalaista yhteiskuntaa, löydetä ennaltaehkäiseviä palveluja tai luoteta viranomaisiin. Oma yhteisö koetaan usein turvallisempana (ml. tuttu kulttuuri ja toimintatavat).
- Diasporasta tulee paljon vaikutteita, disinformaatiota ja myös odotuksia (esim. Suomessa asuvan lapsen pitää lähteä auttamaan sukulaista).
- Ilmiöstä on suhteellisen vähän tutkittua tieteellistä tietoa.

4. Materiaalipaketti (34 sivua) ja toimintakortit (kolme erilaista)

Kulttuuriset kasvatus- ja kurinpitomatkat – taustat, seuraukset ja ennaltaehkäisy

Helsinki

Hyväksytty 10.9.2025
Lähisuhdeväkivallan
ehkäisytyöryhmässä

Helsinki

Kaksipuoleiset toimintakortit:

- Kunniaan liittyvän väkivallan tunnistaminen
- Kulttuuriset kasvatusmatkat, puheeksiotto huoltajan kanssa
- Huoli lapsen tai nuoren ulkomaanmatkasta

Kunniaan liittyvä väkivalta

Kunniaan liittyvän väkivallan tunnistaminen

Vaihe 1: Tunnista

- Fyysiset oireet tai merkit väkivallasta
- Käyttäytymisen, mielialan tai ulkoisen olemuksen muutokset
- Perheen harjoittama näkyvä kontrollointi
- Eroavaisuudet käytöksessä tilanteen tai seuran mukaan
- Toistuvat poissaolot
- Päihteiden käyttö
- Huoli tulevasta ulkomaanmatkasta

Vaihe 2: Lähesty ja kartoita tilanne

- Luo turvallinen ja empaattinen ilmapiiri.
- Kysy ensin yleisistä voimista ja kuulumisista.
- Käytä hienovaraisia kysymyksiä välttämättä vastakainasettelua.
- Älä johdattele.
- Anna tilaa lapsen/nuoren omille sanoille ja tunteuksille.

Vaihe 3: Toimi huolen herätessä

- Dokumentoi havainnot ja keskustelut.
- Konsultoi lastensuojelua, opiskelehuollon ammattilaista tai poliisia.
- Älä ota automaattisesti yhteyttä kotiin (tarkoittaa lapsen/nuoren turvallisuuden näkökulmasta).
- Tee tarvittaessa ilmoitus lastensuojeluun ja rikospoliisissa poliisille.

Helsinki

Hätätilanteissa soita aina 112!

Kunniaan liittyvän väkivallan tunnistaminen

Muista:

Empatia ja luottamuksen rakentaminen ovat avainasemassa ongelmien tunnistamisessa ja ratkaisemisessa.

1. Tunnistaminen:

Käynnä huomiota laajasti lapsen/nuoren tilanteeseen ja erityisesti seuraaviin asioihin:

- Fyysiset oireet tai merkit väkivallasta (esim. päänsärky, pahoinvointi ilman selkeää syytä)
- Käyttäytymisen tai mielialan muutokset
- Perheen kontrollointi (esim. ihmisseurustelu, vapaa-ajan tai puhelimen käytön tarkkailu)
- Eroavaisuudet käytöksessä tai ulkoisessa olemuksessa ja käyttäytymisessä tai päihteiden käyttö.
- Huoli tulevasta ulkomaanmatkasta

2. Keskustelu ja kohtaaminen:

- Aloita empaattisesti kysymällä yleisestä voinnista. Luo turvallinen, luottamuksellinen ilmapiiri.
- Dokumentoi keskustelut ja viestintä.
- Vältä termejä, jotka voivat aiheuttaa vastakkainasettelua (esim. "väkivalta", "pelkkästä", "rangasta").
- Käytä neutraaleja ja avoimia kysymyksiä perheen arjesta ja tulevasta matkasta. Älä johdattele.
- Reagoi senittäisesti lapsen/nuoren esille nostamiin huolenaiheisiin.

3. Kysymyksiä tilanteen kartoittamiseen, esimerkkejä:

- Mita sinun täytyy tehdä, vaikka et haluaisi?
- Mita haluaisit tehdä, mutta et saa?
- Koetko, että sinulla on samanlaiset oikeudet, kuin ikätovereillasi?
- Onko sinulla kokemuksia vanhempien kotimaasta?
- Koetko ollosi turvalliseksi koulussa ja kotona?
- Voisiko pukeutua, miten haluat?
- Oletko samaa mieltä vanhempien kanssa opiskelusta ja naimisiinmenosta?

4. Harkitse yhteydenottoa huoltajalle:

- Älä ota yhteyttä, jos siitä voi seurata ongelmia nuorelle.
- Yhteydenotto voi olla hyödyllistä, jos arvioit, että vanhemmilla ei ole tietoa nuoren tilanteesta ja keskusteluyhteyden rakentaminen voisi auttaa ennaltaehkäisemään ongelmia.
- Jos otat yhteyttä, varmista perheen tulkkaus-tarve. Muista kertoa tulkin salassapitovelvollisuudesta. Estätkö toiselta paikkakunnalta voi joskus olla tarpeen.
- Anna perheelle tietoa heidän oikeuksistaan ja velvolluuksistaan.

5. Toimenpiteet huolen herätessä

- Dokumentoi keskustelut ja viestintä
- Konsultoi lastensuojelua, poliisia tai opiskelehuoltoja
- Tee ilmoitus lastensuojeluun, jos huoli lapsen/nuoren hyvinvoinnista herää.
- Tee ilmoitus poliisille, jos epäilet rikosta.

Materiaalipaketti ja toimintakortit (jatkoa)

Lukuohje

Kenelle?

Materiaalipaketti on tarkoitettu lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenteleville ammattilaisille – esimerkiksi opetus-, sosiaali- ja nuorisotyössä sekä opiskelu- ja terveydenhuollossa toimiville. Ilmiöstä on hyvä olla tietoinen, vaikka asiakkaana tai potilaana ei juuri nyt olisikaan lapsi tai nuori, joka saatetaan lähettää pois. Tilanteet koskettavat koko perhettä.

Miksi tärkeä aihe?

Kulttuuriset kasvatusta ja kurinpitomatkat ovat ilmiö, joka koskettaa erityisesti osaa maahanmuuttotilanteesta perheitä. Ilmiön tunnistaminen ja ymmärtäminen auttaa suojelemaan lapsen oikeuksia ja tukemaan perheitä rakentavasti ja sensitiivisesti.

Helsinki

Tärkeää muistaa:

Valta yleistäviä ja leimallista profilointia – ilmiö ei koske kaikkia, vaikka voikin painottua tietyissä yhteisöissä. Ilmiötä esiintyy eri kulttuureissa, eri maanosissa ja myös virallisissa kansallisissa vähemmistöissä. Vanhempien intentio ei ole rangaista vaan toimia lapsen parhaaksi oman kulttuurisen viitekehityksensä pohjalta. Käytä mahdollisissa keskusteluissa hienovaraisia ilmaisuja, kuten *kulttuurinen kasvatust matka*, jotta rakentava vuoropuhelu mahdollistuu.

Epäilyksen herätessä olennaista on toimia ennalta-ehkäisevästi ja ripeästi silloin, kun lapsi/nuori on vielä Suomessa. Tällöin tilanteeseen voidaan puuttua helpommin viranomaisyhteistyöllä.

Mitä materiaali sisältää?

Tässä materiaalissa avataan ilmiötä laajasti: taustoja, riskitekijöitä, tunnusmerkkejä ja muuta ilmiöön liittyvää. Kokonaisuuden tueksi on laadittu myös **toimintakortit** kunniaan liittyvän väkivallan ja kulttuuristen kasvatustamatkojen tunnistamiseen ja käsittelyyn.

2

Kulttuuriset kasvatusta ja kurinpitomatkat tiivistettynä 1/2

Taustalla vaikuttavia ilmiöitä:

- Perheen kunniaan liittyvä kontrolli ja väkivalta; perheen kokemus kontrollin menetyksestä tai nuoren rikkomuksista yhteisönsä normeja kohtaan
- Kokemus nuoren liiallisesta länsimaalaistumisesta tai irtaantumisesta perheen uskonnollisesta tai kulttuurisesta vakaumuksesta ja yhteisöstä (matkan tavoitteena ns. kulttuuriin palauttaminen)
- Ei-toivottu käyttäytyminen, päihteiden käyttö, rikokset, oppimisvaikeudet, neuroepätyypilliset piirteet sekä heikko koulumenestys
- Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluminen
- Ongelmien ennaltaehkäisy
- Vanhempien saaman tuen vähäisy (esim. palvelujärjestelmän vieraus tai avun saannin vaikeus) ja vanhemmuuden haasteet (mm. epä tietoisuus lapselle tai nuorelle asetettavista rajoista, mikä on Suomessa sallittua, mikä ei)
- Yhteiskunnan ulkopuolelle jääminen

Helsinki

3

Sisällysluettelo

1. Kulttuuriset kasvatusta ja kurinpitomatkat ilmiönä
2. Taustalla vaikuttavia tekijöitä
3. Oheisilmiöitä
4. Traumatietoisuus maahanmuuttotilanteesta lasten ja nuorten kanssa työskenneltäessä
5. Tärkeitä yhteystietoja
6. Lisätietoa, materiaaleja ja lähteitä

Helsinki

Helsinki

5

The logo for Helsinki, featuring the word "Helsinki" in white, bold, sans-serif font, enclosed within a white outline of a speech bubble or a rounded rectangle with a small tail pointing downwards.

Helsinki

**Kasvatus
ja koulutus**